Соколёнок

Лашын

5/2013

0+

БАЛАЛАР УЬШИН ЭКИ АЙДА БИР КЕРЕ ШЫГАТАГАН РЕСПУБЛИКАЛЫК ЖУРНАЛЫ

Айындырык яркыраса
Эситемен тавысын,
Суьйсе мага коьп болсын
Авыр куьнлер шав-шувлы...
Мага оннан маьнелиси
Оьсиеттинъ болмасын –
Тыныш соьзлер, юрек ярган:
«Балаларды сакланъыз!»

Сраждин Батыров

Ана йыры

Аьйдий-аьйдий, балам-ав,
Аьйдий-аьйдий, уйклашы.
Эртен турып яным-ав,
Куьн тувганын карашы.

Коьзинъ, касынъ уйкалап,
Яйнап шыкшы, шыракшым.
Куьнге салам сен берип,
Завк йырынъды йырлашы.

Куьн саьвлесин аявлап,
Кол аянъа сен салшы.
Сол саьвледи сен алып,
Халкка, балам, пайлашы.

Ятшы, заьрим, уйкларга,
Тек йырынъды мутпашы.
Куьн яйнавын коьрерге
Коьзди юмып уйклашы.

...Соьнип кетти ана йырдынъ давазы.
Бесик калды босагада шайкалып.
Сосы йырды ел аькетти алыска,
Баласына аьйдиявлап сарнарга.

„Бесик йырында"

анадынъ келпети

«Бесик йыр» - бала йырлар куьбине киреди, оны окыганда – коьз алдыга Анадынъ келпети келеди. Тоьрде олтырып, бесик шайкап, йыр йырлайтаган Ана юрек майды иритеди, коьмекейди толтырады. Ана! Сени мен тенълес соьз, анълам йок! Бу йырдынъ аьр бир сыдырасы кайдай уьйкен маьне мен айтылган.

Ана балады бесикке боьлеп, салкын ерге салады. Бурынгыдан алып атабабаларамыз бесикке уьйкен маьне бергенлер, бала онда таза эм парахат уйклайды.

А бесик йырды йырласа, Анадынъ юмысак тавысы онынъ уйкысыраган аьлин боьтен де таьтли этеди.

Ана балага не этпеге аьзир: «каз соймага да, тай соймага да».

«Оьткир орак колга алып,
Тары куьлте орайым,
Кара ерди шыйратып,
Кенъ ындырлар курайым».

Бу аьлемет ярасык эпитетли соьзлерде анадынъ бала уьшин кара ерге белин буьгип ислеегин коьремиз, онынъ бала йигитлиги мен оьктемсиймиз. Баьри зат та балага, оьзи уьшин бир такыйка яшамайды.

«Сары соьклер казан мынан кайнаткысы келеди, тоннынъ кара коьрпесин кийдиргиси келеди, ойынлардатойларда «сактыян шарык, окалы мес» кийдирер экен. Уьйлердинъ энъ ийгисин авыллардан сайлайды. Анадынъ мырады – той дегенде той этпеге баласына:

«Бас бозалар куйдырып,
Бармажийлер бастырып,
Алты авылды йыйдырып,
Ат шабыслар курдырып,
Давлыбазды соктырып,
Ийтке сорпа тоьктирип,
Той этермен мен сага».

Малды да баласы уьшин йыяды: «актан кара танытып» окытпага да суьеди. Калай коьремиз, ана балага тек ийгиликти йорайды, «анадынъ юреги балада».

«Анамда болса – аларман, аямда болса – яларман» деген такпак та анълатады йогарыдагы ойларды.

Ана баласына баьри затты да этпеге аьзир, явапка ога тек ийги соьз керек баладан:

«Мен картайып, сен коьрсенъ,
Аьруьв айтарсынъ сен мага».

Кайдай аьлемет аьдем – ана деген! Не де этер «савбол» деген соьз уьшин, янын-канын аямас, баласы уьшин бир де тыныш уйкламас, тамагына ас бармас.

Ама айланганда балалар ана юрегин мунъайтадылар. Бу зат уьйкен куьна деп ойлайман. Анадынъ кыйынын бир де бир аьвлет те кайтарып болмас. Бу йырдынъ иштелиги сосы затка тагы да бир ыспатлык болады.

С. МАЙЛЫБАЕВА.

Кельдихан Кумратова

Коькке ете алмаяк

Кешки каладынъ бийик уьйлерининъ терезелери бирисиннен сонъ баскасы ярыкланып кетедилер. Анасы ман уьйине кайтаяткан бес ясындагы Азамат:

- Бизим уьй, боьтен де, кешки заманда бой тарткандай болып коьринеди, - деп басын йогары коьтерип, тогыз шарлаклы меканды завыкланып карап шыкты.

- Сендей заманда мен сосындай уьйдинъ не экенин де билгеним йок. Оьзи кишкей, оьзи маштак уьйде туратаган эдик. А аьли, коьресинъме, коькке еткендей меканлар саладылар, - деп анасы да оьз соьзин айтты.

- Коькке етеалаяк тувыл, - деди Азамат болса.

- Коьрмейсинъ, етип турыды да.

- Коьк йок.

- Кайтип йок.

- Соьйтип. Йогарыда коьргенинъ – ол ава. Коьп авалар, - деп Азамат анасынынъ авызын аштырмады.

Ак козы еген каймакты

- Азамат, ятлав уьйренеекпиз. Тынъла, - деди анасы:

Ак бала, ак бала,
Ак козыды бак, бала,
Ак козыды бакпасанъ,
Каймак сага йок, бала.

- Ярайма?

- Басладык, аьши. «Ай ак бала, ак бала». – Кайтарып айт.

- Айхай да йок.

- Басты неге авыртасынъ, не зат йокты?

- Каймак йок, каймак. Неге десенъ оны ак бала аькетип, ак козыга едирген.

Туьрк миллетлерининъ айтувларыннан

***

Языл ганларга ынаныпкалма, оьзинъ де бир кайгысын эт.

***

Конакты сыйла, ол сенинъ акында халк арасында алгыс айтсын.

***

Ай куьнге карсы келсе, ол толы болады.

***

Кара кеше ярык куьнге ювык болмай, ясыл сув кызыл отка конак болмай.

***

Кыска аьзирлен, босагада шатлы яй.

***

Сакалсыз саьбийлердинъ юзлери толы ай кимик.

***

Ялгыз казы йырламайды.

***

Коьп соьйлеп турма, билими хабарга айланар.

***

Алгасавлык – баьри де янъылыслардынъ куьши, негизи.

***

Тил – арслан, кара: ол эсик артында ятады, уьйдинъ иеси сак бол, ол сенинъ басынъды ашамага болады.

***

Савкат болса, алгасап бер, шыбык пан ура болса, сабыр бол, алгасама.

Сизге, кишкейлер!

Боьри эм ети улак

(орыс эртегиси)

Бурын заманда бир эшки яшаган болыпты. Эм онынъ ети улагы да болган.

Бир кере ол орманга ашамлыкка бармага суьеди. Оьзининъ балаларын шакырады эм айтады:

- Балаларым-улакларым, уьйге биревди де йиберменъиз. Орман бойынша боьри кыдырып юреди. Ол бек аш. Онынъ тавысы каты. Бармаклары десенъ, каралар. Тек мага эсикти ашынъыз. Мен келермен эм йырларман:

- «Балаларым-улакларым, эсикти ашынъыз, сизинъ ананъыз келген. Суьт аькелген».

Аьне сол заман боьри терезединъ туьбинде турган, баьрисин де тынълаган эм эситкен. Эм улакларды алдатып, ашамага суьйген.

Бираз заман кетеди. Боьри келеди эм эсикти кагады эм улыйды:

- Балаларым-улакларым, эсикти ашынъыз, сизинъ ананъыз келди. Сизге суьт аькелди!

Улаклар каты сести эситедилер эм анълайдылар. Бу – боьри. Эм эсикти ашпайдылар.

Аьне сол заман боьри саьвдегерге барады эм оьзине уьйкен кесек сабын алады. Оны ашайды. Эндигиси онынъ сеси бираз юмысак болып шыгады.

Артына кайтады эм эсикке кагады:

- Балаларым-улакларым, эсикти ашынъыз, сизинъ ананъыз келген. Сизге суьт аькелген.

Ама улаклар тагы да боьриди йибермейдилер.

Боьри эндигиси темиршиге барады. Эм ол ога янъы тамак ясайды.

Онынъ оьзи де коьмек этпейди – улаклар оны уьйге йибермейдилер. Неге десе олар онынъ кара бармакларын коьрип каладылар. Болмаганда боьри оьтпек салувшыга барады. Эм ога бармакларыма ун септагы деп тилейди.

Улаклар ак болган бармакларды коьредилер. Юмысак тавысы эситедилер. Анамыз келген экен деп ойлайдылар. Эм эсикти ашып коядылар.

Боьри атылып уьйге киреди. Улаклар оны коьрип, тыгылып баслайдылар. Ян-якка. Болган ман боьри олардынъ баьрисин де табады эм ютып та кояды. Тек ол кишкей улакты тавып болмайды. Ол болса, саьатке кирип тыгылган болган экен.

Боьри тойып ашайды. Курсагын сыйпайды. Терек астындагы ясыллыкка аякларын созып ятады. Тыншаяды. Сонъ уйклап кетеди.

Тез арада орманлыктан эшки кайтады. Эсикке кагады. Ама ога биревде явабын бермейди. Олэндигиси оьзининъ балаларын излеп баслайды. Атларын айтады. Кышкырады. Тек кишкей улак оьзининъ сесин береди. Эм олнезатболганынтоькпей-шашпай айтады. Олар эндигиси ясыллыкка келедилер. Теректинъ туьбинде боьри ятыр. Каты кепте уйклайды эди. Сондай да каты уйклайды, теректинъ япыраклары шайкаладылар.

Эшки эндигиси боьридинъ карынын аьруьв этип ярады. Баьри де алты улаклары шыгадылар эркинге. Баьри де тирилер! Боьри уйклап турганлай, эшки онынъ карынына коьп дегенде коьп таслар куяды. Эм аста-акырын тигип те алады.

Карындагы таслардан боьридинъ сув ишкиси келди. Эм ол куйыга сувга барды. Энъкейди. Эм авыр таслар оны тоьменге карап тартып алып та кеттилер. Эм ол куйыдынъ ишине кетип те калды. Ютылды. А эшки оьзининъ балалары ман суьйингеннен, куйыдынъ тоьгерегинде бийип те алдылар...

Коьширген А. КУЛТАЕВ.

Хали Байрашев

Тесик шелекте сув турмас

(хабар)

Бизим колхоздынъ председателининъ Кумараш деген бир кедеси бар. Председатель оьзи бир акыллы, сабыр киси. Колхозниклер мен де бек аьруьв татым яшайды. Кыскаяклысы да сондай аьдем, а мине кедеси кайда болып, кайда оьскен зат – билмеймен. Бир пайдасыз аьвлет. «Атага усап увыл тувмас, анага усап кыз тувмас» деген сол болаяк экен. Мине мен сага онынъ бир хабарын айтайым. Сонъ ога баады оьзинъ берерсинъ.

Кумараш онынъшы классты кутарып Махачкалага окувга туьсемен деп, заьлим акша алып кетеди. Бир заманда караймыз, кайтып келипти. Танымай да калдык: шашы, туьединъ оьркешининъ юниндей болып, оьскен: басында, меним ятагыма усаган, бир картузы да бар: уьстинде кызыл-ала шонтык коьйлек, онынъ десенъ этегин киндигининъ уьстине аькелип тартып байлаган. Айтарсынъ: мисли бир бакшада турган мона...

- Ол не этип кайтыпты энди? – деп Алибек-агай алгасап Азаматтынъ соьзин боьледи.

- Не этип кайтсын? Калага барып, атасынынъ акшасын уьпирткен (атасы оны окып аьдем болсын деп акшады кызганмаган), сондагы кайсаяклар ман таныскан, ишкен... кайтып та келген. Аьне энди эки колды кисеге салып, орамды бездирип, кинога яде ойынга барганлардынъ навасын алып юреди. Бир ерде де ислемейди, суьйген затын этеди. Тенълери де оннан безгенлер. Бириси де ога янаспайды. «Шаьлуьк» деп ат тагып койыптылар. «Шаьлуьк» деген соьздинъ мен маьнесин анъламайман. Мага коьре, «паьсек» деген соьздинъ кардашы усайды.

- Дурыс, «шаьлуьк» деген соьз сол маьнеди анълатады. Ата-анасы зат айтпайтаган болаяк? – дейди Алибек-агай.

- Айтпаган секен! Атасы халктан уялып не этеегин билмейди. Акырып та, ийги айтып та аладылар, ама онынъ кулагына кирегин зат йок: бирисине кирип, аьне биревиннен шыгып кетеди экен. Атасы безип: «Суьйген таска басынъды ур! Увылым бар деп куьезленгеннен, йок деп, йылаганым артык эди», - деп койыпты. Аьши не этсин, тынъламайды. Аьне сондай хайырсыз аьвлет ата-анадынъ басына бир куьйик.

Теректинъ каткан бутагын майыстырып, оьзинъ айткандай кепте аькелип болмассынъ: сол сынар, ама туьзелмес. Бала да солай. Оны яста тыйып бармага керек. Сол заманда ол сен айткандай болып оьсер, сен айткан кепте ызасыз келер.

Соьйтип, агайлар узак хабарласадылар. Бири-бирисине эситкенин-коьргенин айтадылар. Баскалардынъ кайгысы оларга не калган экен деп биревлер айтпага болар, ама бирев уьшин биревдинъ яны авырымаса, аьр ким оьз огырына барып турар. Оннан ямагатка бир пайда да йок, тек зыян болар.

- Даь, Азамат-дос, солай. Аьне бизим директордынъ кызы, аты да бир аькис-колайсыз ат, Эмира, Эрмирама, бир зат! Тилим де келмейди. Ол сизинъ председательдинъ кедесине парламага аьруьв экен. Ол да соьйтип келген. Энди карсы келген кеде мен ыржанълап юреди. Бир кеше я кинодан, я шоршып биювден калмас. Бизде бухгалтырдынъ кедеси Нурманбет десенъ, солай. Ама аьлиги яслардынъ коьбиси олардай тувыл. Яхшылары коьп. Айтпага, бизим агроном кыз Асылтай, шопыр Сарытай, кассир Марзие, тракторист-моторист Бает-мине булар аьдемнинъ ак кетенлери. Коьрген ерде амашлык-эсенлик сорап, оьлип бараятырлар. Тентек соьзин эки айтар деп, ондайлар молшылык. Соларды коьргенде юрегинъ оьседи, шатланасынъ. Баьрисининъ де солай болганын суьесинъ, ама куьна уьйдегилерде де болады. Биревлер балаларын, оннан оьзгеде бала йоктай коьрип, ерсиз эркелетедилер.

- Ол солай, дурыс, тек ондайлар, аз болмаса экенлер. Кайдан келип шыгадылар – билмеймен. Олар калган ясларга яман коьрим коьрсетедилер, - деп Азамат-агай бек кыйналып соьйлейди.

- Балама айтаман, олардан коьрим алма деп, оларга бас коспа. Аманма? Аман, - деп оьз йолынъ ман юре бер, деймен.

- Эй, дос, дос! Йылкыдынъ ишинде бир кышув тай болса, онынъ кышувы янасканларга югады. Бирисине юкпаса, бирисине югады. Солай ок яслар да. Маслагатты тынълаганлары ондай яманлардан коьрим алмайды. Ама тынъламаганлары – тесик шелекте сув турмас дегенлей, - сол яманлардан уьлги алады.

(ызы болаяк).

Балалар айтадылар

* * *

Эки ясындагы Мурат анасыннан бир оьткир бекиди тилейди.

- Йок, балам, ол затты алмага ярамайды – дейди анасы.

Мурат оьз айтканында турады:

- Бер! Мага бер!
- Сага ол зат неден керек?
- Неге десе ол зат менде йок!

* * *

Кишкей, баьри затты белгиси келген бала:

- Анай, мен тувганша кайда болганман?
- Меним курсагымда болгансынъ, балам!
- Аьшиги, сен мени неге ашагасынъ?

* * *

Анасы Ахмедке булай дейди:

- Кел, балык ашайык.

Кедеси:

- Мам, балык тойган.

* * *

Ахмед анасы ман кырда ойнап юргенде, ушып бараятырган каргаларды коьрип:

- Мама, каргалар Москвага карап ушадылар, - деген.

- Неге Москвага карап?

- Неге болсын, онда акша коьп.

* * *

- Тетей, мама кайда? – деп сорайды Ахмед тетесиннен.

- Ол туькенге кетти.

- Ай-вой, мен мамадынъ айтканына тынъламадым, энди ол туькеннен кызыл бантиги мен аьруьв кыз алаяк болар.

* * *

Анасы кедесине туьсиндиреди:

- «О» аьрипи бубликке усайды, а «С» аьрипи не затка усайды экен?

- Ол тисленген бубликке усайды, - деп бала тапкырлыгын коьрсетеди.

Кишкейлер уьшин

Кызыл шар

Анвар-бек Култаев

Алим 1-нши Май куьн – язлыктынъ эм истинъ байрам куьни, алдынгыдай тувыл экенин сезди. Биревге бир зат айтпады. Янындагы агасынынъ колыннан ыслап юрди. Паркка барды. Кыдырды. Суьвреткетуьсти. Аткаминди. Мороженое ашады. Сонъ уьйге кайттылар. Олардынъ уьйлерининъ алдында бир кызыл шар илинген. Алим алды эм айландырып карады. Язув бар, окыйды:

- Мен ушаман, ушаман,
Сав дуныя коьрмеге,
Баьри де балаларга,
Йылы салам бермеге.
Дуныяда балалар
Дайым татым болсынлар!

Онынъ коьнъили тагы да бек шатланды.

БЕБЕМ

Мен кишкей. Меним де бебем бар, аты Алим. Буьгуьн Алим эрте турды. Кранды ашты эм оьзи ювынды. Кулагын да таза кепте ювды. Кулагында бираз сабын калган эди. Оны мен тазаладым. Сонъ тастамал алды эм бетин суьртти. Кулакларын мен суьрттим.

- Алим оьзи ювындыма? – деди мага анам.

- Акыллы кеде оьзи ювынмага керек деп, - анам куьлди.

- Оьзи, - дедим мен йигерли кепте.

Аьне сондай меним бебем. Мен солай эдим кишкей заманымда.

Уьшеви де

Анадынъ уьш баласы бар. Уьйкени Алим. Тынълавлы. Экиншиси Саьлим. Ыланъкалы бираз. Уьшиншиси кыз – Сакинат. Биринши коьмекшиси. Бир куьн ана уьшевин олтыртып:

- Сен акыллы, Алим, - дейди уьйкенине.

- Сен де акыллы кызым, - дейди Сакинатка. Сонъ бираз тынысын яйлы алады. Шыдаялмаган Саьлим де келип:

- Менше, анам? – деп коьзине карайды.

Алим мен Сакинатка усай болсанъ, сен де акыллы, - дейди анасы Саьлимге.

Балалар анасы ман завк этип куьлип аладылар.

Юваман

Маринадынъ анасы кишкей улы Алимди алады эм шомылдырады. Бала бир затта этпей турады.

- Тынълавлы бала. Солай болмага керек, - дейди анасы. Янында кызы Сакинат бар. Ол сол шак терезеден кувыршагын алды. Кишкей лаьгенге сув куйды. Ога кувыршагын салды. Басына сув куйды. Сабын якты. Кувыршак уьндемейди.

- Анам, каратагы мен де баламды юваман. Ол йыламайды. Тынълайды, - дейди куьлемсиреп.

Шегертки

Каирбек эм Алибек дослар. Биринши кере кырга шыктылар. Авылдынъ шетинде шегертки коьрдилер. Каирбек йигерленди эм оны ыслады. Карадылар. Туьси калай ыспайы. Оьлен туьсли! Ер туьсли! Санайдылар: бир басы, доьрт аягы эм бир куйрыгы бар. Шегертки акында баьрин де билдилер. Уьйге карап ювырдылар. Шегертки акында ярым саьат хабар айттылар.

Мен кишкей бузав

Мен аьли кишкей бузав. Акылым да аз. сав куьн ятып тураман. Мени тургызып авлакка шыгарынъыз. Ясыл оьлен ашайым. Оьсермен. Иссиде кайтарып аькелинъиз. Салкында ятайым. Уьйкен боларман. Мага караганга коьп суьт берермен. Мен кишкей бузав. Бираздан уьйкен боларман

Муса Курманалиев

Сокыр шыбын ман кумырска

(басня)

Тызылдап ушып бара
Сокыр шыбын кеш ара.
Йыбырдаскан бир ерде
Коьп кумырскалар коьре.

Дейди шыбын: «Нетесиз.
Уьндемей-кышкырыксыз?».
Бир кумырска айтады:
«Биз куллыксыз турмаймыз.

Биз аьли уьй ясаймыз,
Сонъ азыклар тасыймыз.
Муьсиремей эш кимге
Ток эм йылы яшаймыз».

Сокыр шыбын айта: «Биз
Тызылдап уьйренгенмиз.
Сиздей болып йыйылсак,
Куьрилдейди савлай як».

Кумырска айта: «Ол дурыс.
Мактанышсыз ислеймиз.
Сонынъ уьшин коьрине
Бизим эткен исимиз».

Тагир Акманбетов

КЕРБИШ

Туьлки, енъин туьрип, сув тасыды. Тизине дейим балагы кыскартылган шалбырын кийип, тобанды балшыктынъ уьстине шашырата турып, шарп-шарп этип, саз балшыкты ийлейди. Куллыгын битирип, казгырын какты, шелегин ювды. Уьйинде ассувын ишти де, орын салып ятты. Ятувынынъ себеби – эрте турып кербиш кесеек. Танъ атар-атпастан Туьлки уянды. Тек не пайда, йылы орыннан тургысы келмеди. Бели, аз-маз сызлагандай болды.

- Балшыгым аьзир. Эндигиси куллык бир аьдемнен калмаяк. Боьриди шакырарман, «ак бас» саларман. Доьрт авыз калак пан юз элли кербиш кестирермен, - деп ол оьз-оьзине айтты да, бал тамган уйкыга кетти.

Боьриге аьр куьн сайын ишки табылады, неге десе ол биревдинъ сарайын тазалайды, баскадынъ бавында аьрибери куллык этеди. Койлар адырга шыктылар. Баьпийлер коьлге туьстилер. Туьлки Боьридинъ азбарына кирип:

- Боьри-боьке, боьри-боьке,

Боза ишип, эте боьке, - деди.

- Боза коьп беретаган, ис аз эттиретаган айван барма? – деп Боьри, пискен карбыздай ярылмага турган басын шайкай берип, сорады.

Олай болса, ке-ле-лер-мен, -Балшыгым аьзир, 150 кербиш кестиреек боламан, - дейди Туьлки.

Ийлеген балшыкка караган сайын, Боьридинъ коьзине аракы коьринеди. Онынъ ойы-тез зияпетке етсе экен.

Муьлдиретип куйып, басын язар эди.
Туьлки орманды, коьл ягады, кызыл тогайды куванышлы кезеди. Туьске таман ол, кербишлерге коьз салайым деп, йол алады.
Туьлки кербишлерди коьргенде, куваныштынъ уьлерткиси де калмады. Кербишлер уьй калавга тувыл, сарай калавга да келисли тувыл эдилер. Амалы йок. Боьриге аракы салмага керек. Тек ол аракы ишкен сайын, басы авырый берди эм юрегине ийнедей бир зат кадалыпкадалып кетти.
Азбардан аягын авыр басып шыккан Боьриге уьй иеси, ашувлы каравын таслап, кербишке карап йоьнеди.
Туьлки тоьбедей этип кербишлерди уьйди, енъин туьрип сув тасыды. Тизине дейим балагы кыскартылган шалбырын кийип, кербишти ийлейди. Алыстан ялтанълап келеятырган мысык:
- Сенинъ эткенинъ не ис? – деп сейирли кепте сорайды.
Уьйилген кербишлердинъ бас казыгына усаган Туьлки:
- Исинъди берсенъ кисиге, этпеге туьсир оьзинъе, - деп, каты куьрсинди.

Аьдетимизди саклайык
Ногайлардынъ той йырлары!

Халкымыздынъ бурынгы заманда шыгарган той йырлары аз тувыллар. Онда соьз тойды аьрувь уйгынлав, оьткерувь, келин эм куьев акында, куда ман кудагай эм ювыклар акында соьз бардырылады. Алды орын, соьзсиз де, келин бийлейди демеге болаякпыз. Уьйге ийги эм акыллы, эдаплы, бажарымлы келин туьссе, аьел наьсипли, берекетли, онъайлы болаяк, аьел оьсеек. Аьли де сол зат калган демеге керек: ким суьймейди, аьелге ийги эм акыллы келин косылганын, аьел коьп болганын? Баьри де суьеди эм сондай келинли болмага ымтылыслы болады. Буьгуьн биз «Келиншекке» деген той йырын бермеге суьемиз.

Келиншекке

Сизди онълап,
Тербиялап оьстирген,
Ага мынан
Ол анады оьпкендей,
Арбасы ман
Келсин наьсип оларга,
Келе берсин
Оьмир бойы еткендей.
Улан-кыздынъ
Сиздейлерге оьктемлик!
Оьз Элининъ
Атын-данын шыгарган,
Баскалар да
Сизге этсинлер тенълик!

Аьзирлеген А. КУЛТАЕВ.

* * *

1. Нединъ тислери бастынъ арты бетинде шашларына тийип болады?

* * *

2. Бир карт 60 ясына дейим яшаган. Тувган куьнин ол яшав бойында тек 15 кере белгилеген. Ол кайтип болады?

* * *

3. Тогыз тепшекке 45 шетлевикти (орех) бирдей этип кайтип салмага болаяк?

* * *

4. эки аьдем атларын айдап, хабарласып барадылар. Сонъ биринши экиншисине булай деп айтады:

\- Сен мага бир атынъды берсенъ, менде атлар сеникиннен эки кереге артык болаяклар. Экиншиси болса биринишисине карап:

\- Йок, сен мага бир атынъды берсенъ, бизим экимизде де атлар теп-тенъ болаяклар, - дейди.

Аьшиги, кайсы атлыда неше ат болган?

Явабы: 1) Тарактынъ тислери. 2) Карт 29 февральде тувган, сол себепли ол тувган куьнин 4 йылда бир кере белгилеген. 3) Ар тепшекке бесер шетлевик. 4) Биринши адемде 7 ат, экиншисинде 5 ат болган.

Лев Толстой

Карт атайы эм баласы

Уьйкен атайы бек карт болган, аягы юрмейди, коьзлери де коьрмейдилер, кулаклары да эситпейдилер, тислери де йок. Ол ашамага басласа, авызына салган салганын кайтарып шыгарып кояды. Улы да, келини де, оны тепсиге косылмага коймайдылар, пештинъ артындагы бир муьйисте ас беретаган болдылар. Бир кезек ога шынъ аякты оьзине карап йылыстыраман деп, туьсирип, сындырып та кояды. Оны коьрип турган келини ога: - Баьри затымызды сындырып, бузып битирдинъше, сага эндиден сонъ мундай аяк пан ас бермеекпен, - деген. Карт терен кепте куьрсинеди, бир затта айтпай кояды.

Бир кезек эри мен хатын уьйде олтырып турган болады. Караса, улы уьй алдында олтырып такта кесеклерден бир затты курастырып баслайды.

«Миша, сен не этесинъ аьши?» - деп сорайды атасы. Миша ога: «Атам, мен муннан аяк этемен, анам да, сен де карт болганда, сизге де ас бермеге туьсеек», - деп яваплаган.

Сонда эри де, хатыны да бир-бирине карап йылаганлар. Олар, оьзлери карттынъ хаьтерин калдырганына уялып, сол куьннен алып, оны тагы да тепсиге косканлар экен.

ЮМАКЛАР

* * *

1. Биреви соьйлейди,
Экеви тынълап турады,
Экеви карап турады.
Аьши неди булар?

* * *

2. Эки кардаш йолдынъ
Эки ягында яшайдылар,
Бирин-бири коьре алмайдылар.
Аьши неди бу?

* * *

3. Кел, кел, десе келмейди,
Келме, келме, десе,
Аьр дайым да келеди.
Аьши неди бу?

* * *

4. Сен тек турма, кыбырда,
Азба куллык авылда.
Ийт тувыл ол – ырылдар,
Тыр-тыр этип тырылдар.
Туьрен таксанъ, кырлакты
Айдар шынжыр аяклы.

Яваплар:
1. Тил, эки кулак, эки коьз.
2. Эки коьз.
3. Эриндер.
4. Трактор.

Саидов Магомед

Бу кеде Махачкалада турады. Доьртинши класста окыйды. Окувы да аьруьв. Суьврет ясавга уьйкен маьне береди. Суьврет конкурсында енъуьвши болган.

КРОССВОРД

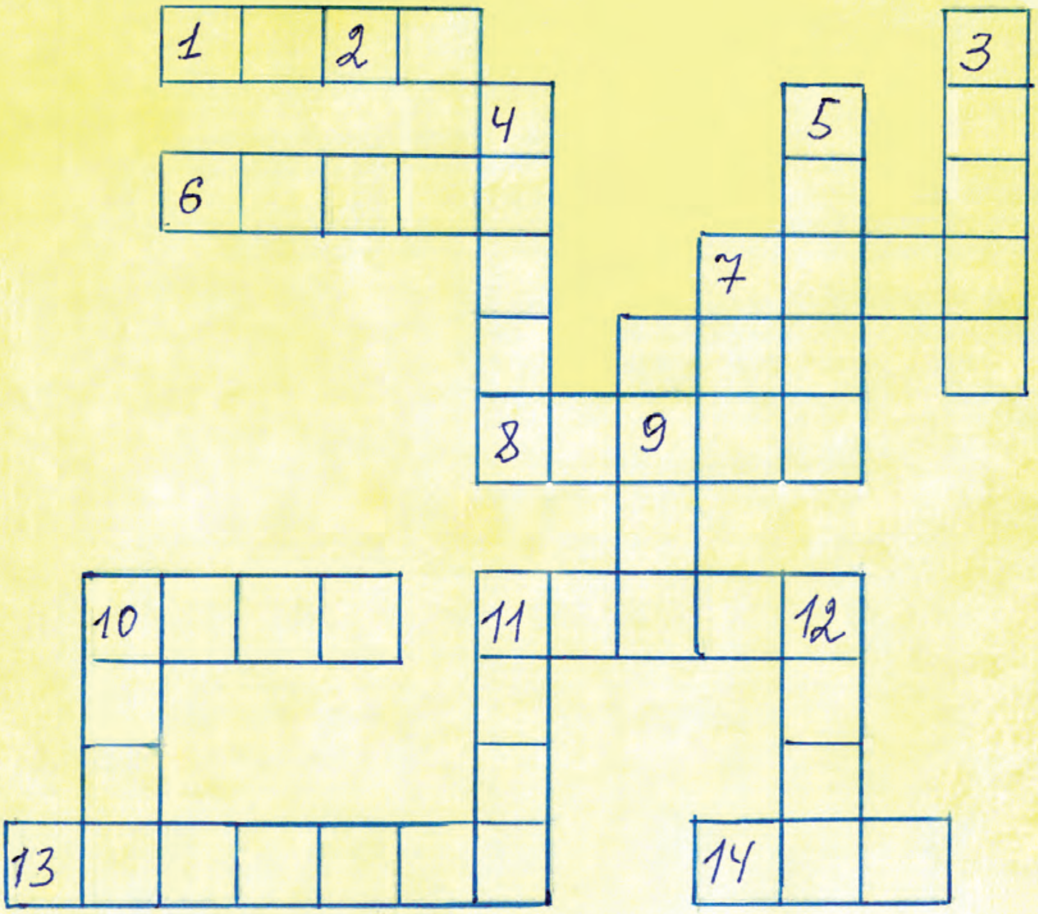

Солдан онъга:

1. Дуныяда баьри заттан да таьтли. 6. Бурын заманда ногайлардынъ яшайтаган уьйи. 7. Онсыз уьйге кирип те, уьйден шыгып та болмайсынъ. 8. Асты не мен ишеди? 10. Туьединъ баласы. 11. Койды ким багады? 13. Кустынъ баласы. 14. Сувык заман.

Йогарыдан тоьменге:

2. Кыста не коьп? 3. Энъ де алдаткыш айван. 4. Балалар ятатаган орын. 5. Юмсак, туькли аяклар, каты, узын тырнаклар. 9. Не затын аьдем йоймага керек тувыл? 10. Ким анага алтыннан баа? 11. Коркак айван. 12. Жемчугка ногайша калай айтылады?

Булар кайдай емислер?

Атларын айтынъыз

Кроссвордтынъ явабы:

1. Уйкы. 6. терме. 7. эсик. 8. касык. 10. бота. 11. койшы. 13. балапан. 14. кыс.

Йогарыдан тоьменге:

2. кар. 3. туьлки. 4. бесик. 5. мысык. 9. сый. 10. бала. 11. коян. 12. ынжсы.

СОКОЛЕНОК

№5/2013

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:
Правительство Республики Дагестан

Журнал зарегистрирован федеральной службой по надзору в сфере связи и массовых коммуникаций.
Регистрационный номер ПИ № ТУ-0018 от 21 мая 2000 г.

Издается с октября 1990 г.

Главный редактор

М. Ахмедов

Редколлегия

А.Исмаилов *(зам. гл. редактора)*
Т.Зургалова *(отв. секретарь)*
Б.Кулунчакова
А.Култаев
М.Авезов
С. Майлыбаева
С. Култаева *(редактор выпуска)*

Худ. редактор З.Даганов
Тех.редактор Т.Лузина
Художник номера А.Самарская
Обложка номера А.Джабраилова

Сдано в набор 03.09.2013 г.
Подписано в печать 07.10.2013 г.
Уч.изд.л. 3,99.
Ус. печ.л. 2,79.
Формат 60x84 1/8.
Тираж 216 экз.
Заказ № 394.

ГУП Республиканская газетно - журнальная типография
г. Махачкала, пр.Петра I, 61.

Государственное бюджетное учреждение Республики Дагестан «Редакция республиканских литературных журналов «Соколенок» и «Литературный Дагестан»
367025, г. Махачкала, ул. Даниялова,55.

Ногайский язык.
Индекс: на год - 63238,
на полугодие -78432.